

Irrati libreak.

20 urteko jarduera Euskal Herriko dialetan

Dr. Txema Uriarte

Tas-Tas irratia

LAS RADIOS LIBRES: 20 años de emisión en los diales de Euskal Herria

Las radios libres en Euskal Herria surgieron en el postfranquismo. En la actualidad se debaten ante la siguiente disyuntiva: su consolidación en un medio de comunicación al uso o su perduración como iniciativa social. En la coordinadora de radios libres de Euskal Herria participan tres radios libres del Bilbao metropolitano: Pitikako Iraola y Tas-Tas. El artículo avanza en la definición y tipología de las radios libres de Euskal Herria, según baremos internacionales y en comparación con las radios libres de España. Le analizan la situación legal, contenidos de las emisiones y retos de futuro.

IRRATI LIBREAK: 20 urteko jarduera Euskal Herriko dialetan

Euskal Herriko Irrati Libreak frankismo osteko garaian sortu ziren eta egun, Herri-tar Ekimen eta Komunkabideen arteko bide erdian kokatzen dira. Bilbo Handian hiru irratia baino ez dira antolatzen Euskal Herriko Irrati Librean Koordinakundean: Pitikako, Irola eta Tas-Tas Irrati Librea. Artikuluan, nazioarteko ikuspuntu zabal batean Espaina mailako tipologiak, Euskal Herriko Irrati Librean definizioak, Bilbo Handikoek jarduerak, egoera legala eta etorkizuneko erronkak azaltzen dira.

FREE RADIOS: 20 years of activity on the dials of the Basque Country

The free radios were created in the post-Francoist period and at present their activity lies between the ordinary activity of the social movements and the option of conventional means of communication. In metropolitan Bilbao there are three free radios articulated in the co-ordinator of free radios of the Basque Country: Pitikako, Irola and Tas-Tas Irratia. The free radios that work in metropolitan Bilbao are defined and classified following international parameters, and an analysis is offered of their legal situation and the challenges they will face in the future.

SARRERA

Irrati Libreak mundu aurreratu zein ez garatuen artean hedatzen dira oparo beren oinarrizko teknologia xume eta merkea baita. Komunikabide hauek hain daude hedatuta ezen euren arteko ezberdintasunak sekulakoak baitira. Hirugarren munduko Irrati Komunitarioak daukan inguru sozialak ez dauka zerikusi handirik Mendebaldeko Europa edo Ipar Ameriketara dabilen beste batekin.

Mundu osoan zehar eta izen¹ askoren azpian sortutako irratia dira, gai-nontzeko irratiei alternatiboak² izatekotan. Irrati hauek zeregin bikoitza dute eta irradi gisa soilik aztertuko bagenitu emaitzak motz geratuko liriateke, zeren *komunikabideak* izateaz gain Elkarte Sozio Kulturalak ere baitira. Hau dela eta, gizarte dinamizatzea helburu duten *Hiritar Ekimen* legezko azterketa ere egin behar da.

Europa eta Amerika aurreratuan azken urte hauetan sortutako aurrerakuntza sozialak eta ekonomikoak gehiengoaren bizi baldintzak hobetu dituzten arren hainbat hutsune sortu egin dute, batik bat, gizakien sozializazioari dagokionean. Espainiako Estatuan erakunde publikoak ere kezkatzen hasiak dira globalizazio eta mass-mediaren garaian sortzen ari den gizartearekin. Lopez de Aguietak dioten moduan *Frente a la creciente privatización, atomización social y auge del individualismo, desde las ASC³ se ha de responder promoviendo la interacción y la socialización. Ante una situación de descomposición del tejido social, la primera vía de intervención consiste en enfatizar los procesos de relación⁴.*

Hirugarren munduko egoera ezberdina den arren, antzeko ardatzak daromatza dirudi. Hegoaldeko krisi ekonomiko iraunkorrek kezka berriak sortarazi ditu, batik bat gizartearen antolamendu aldetik. Aberri batzuek ezarritako ekonomia neurriek pobrezia zabaldu dute gizakien bizitza merkatuaren eskuetan utziaz. Osteko hitzak Ekuador aberriari dagozkio.

Alrededor de la empresa privada gira todo el país: el Estado disminuido, el pueblo asustado, las fuerzas armadas nerviosas, los educadores mal remunerados, el sistema de salud agobiante, la iglesia inquieta, los desempleados ham-

¹ “Radios comunitarias, libres, piratas, locales, participativas, indígenas, educativas, insurreccionales, sindicales, asociativas...” Bouissa, Alfredo; Curuchet, Eduardo y Orcajo, Oscar. “Las otras radios”. Editorial Nordan-Comunidad, Uruguay 1998.

² La comunicación alternativa se opone a las tendencias monopolistas y transnacionales de la comunicación hegemónica, a su unidireccionalidad en el flujo de los mensajes, a su jerarquía organizativa, a su ánimo de lucro gracias al sometimiento a las agencias publicitarias y multinacionales discográficas, al sensacionalismo y la censura (Collin, 1983; Fontcuberta y Gómez, 1983; Bustamante y Zallo, 1988). MARTÍNEZ, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998).

³ Egilearen oharra. ASC: Asociaciones Socio Culturales.

⁴ Lopez de Aguieta, Iñaki. Cultura y ciudad. Manual de política cultural municipal. TREA. Gijón, 2000. 229 orr.

*brientos, los indígenas discriminados... toda la sociedad civil está desarticulada, atomizada, desorganizada, sin saber como proceder. La empresa privada es la mejor organizada*⁵.

Errealitate anitz aurrean Irrati Libreak tokian tokiko Hiritar Ekimenak dira eta hau dela eta, izen ezberdin ugarirekin agertzen badira ere, oraindik gehiago dira euren jarduerak eta nortasunak⁶. Bertako nortasunak elikatzen ditu Irrati Libreak eta esparru horri ekiten diote egungo joera globalizatzailean.

Oro har, hiru dira Irrati Libreak adierazten dituzten berezitasunak⁷:

- 1/ Ez dira profesionalak eta *ez dute etekinik* ateratzeko xederik.
- 2/ Jarduera *autogestionatua* dute, erabakiak era zuzenean hartzen dituztelarik.
- 3/ Tokian tokiko *komunitateari lotuta* daude.

Irrati hauek gizartea aldarazteko senarekin sortu ziren. AMARC-ek⁸, “Constructores de Ciudadanía” delako leloaren bidez definitzen du bere xedea. Dena den, “gizarte eragile” izate horrek aldaketa nagusiak izan ditu azken 20 urte hauetan, zeren oinarrizko egitasmoak⁹ mantendu diren arren tokian tokiko aldaketa politikoak eta garapen teknologikoak egokitze prozesua eragin baitute¹⁰.

Egokitze prozesu honetan Espainiako Estatu mailan 1987an egindako LOT-TAA Arautegiak (Telekomunikazioak Antolatze Arautegia) muga nabaria ezartzen du. Ordura arte legetik kanpo izandako irrati batzuek (50 bat) legali-

⁵ Martín Terrero, José. Desafíos actuales de la Comunicación Alternativa y Popular” Resiste aldizkaria. 1995eko urtarrilak 18. Zbk.

⁶ Si las estaciones de radio, las redes y los grupos de producción que constituyen la Asociación Mundial de Radiodifusores Comunitarios, se refieren a sí mismos por medio de una variedad de nombres, sus prácticas y perfiles son aún más variados. “Ondas para la Libertad”. Informe de la Sexta Asamblea Mundial de los Radiodifusores Comunitarios. Dakar, Senegal, 23-29 de enero de 1995. AMARC.org

⁷ Martínez, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998).

⁸ AMARC (Asociación Mundial de Radios Comunitarias) Gobernuz kanpoko Erakundea da Irrati Komunitarioen ekimenari zerbitzatzeko..

⁹ “Recupera valores, intereses y experiencias locales. Conformamos individuos críticos y actuantes” Susana Vellequiak; “para defender a grupos desposeídos frente a los grupos dominantes” José Sánchez Pérez;

¹⁰ Carlos Monsiváis, en México, distinguido colaborador de Radio UNAM, ha dedicado una buena parte de su obra al análisis de los símbolos de la cultura comercial y sus nexos con la popular. Desde la misma perspectiva, vienen los cuestionamientos en torno de la cultura de elite -tema obligado para nuestras radios- que la encuentran situada dentro de los mecanismos sociales y culturales de exclusión de grandes grupos sociales en función de su profundo desconocimiento de los lenguajes crípticos de las bellas artes y su alejamiento de sensibilidades derivadas del conocimiento de la historia y estilos de un campo cultural específico y de matrices de distinción simbólica del resto de la masa.

zazioa lortzen baitute: Radio Carcoma, Radio Clara, etab.

Euskal Herriari dagokionez, Irrati Libreen egoera askozaz korapilatuago dago Ipar eta Hego Euskal Herriko egoera txit ezberdina baita. Iparraldeko Irrati Libreak Hiritar Ekimen bezala legalizaturik eta sariturik dauden bitartean Hego Euskal Herrian *itxialdiaren* mehatxua sufritzen dute, Espainiako estatu mailan gertatzen den bezala

1. Euskal Herriko Irrati Libreen mapa eta jatorriak

Egun 19 Irrati Libre daude eta esperientzia bi Interneten: *Irratia.com* eta *Irratilibre* zibertopagunea.

PITITAKO

SANTURTZI (Bizkaia)

ZINTZILIK

ORERETA (Gipuzkoa)

EGUZKI IRRATIA.

IRUNEA (Nafarroa)

TXAPA IRRATIA.

BERGARA (Gipuzkoa)

ARRAKALA

LEKEITIO (Bizkaia)

IRRINTZI.

ASTIGARRAGA (Gipuzkoa)

XORROXIN

IRURITA (Behe-Nafarroa)

GARRAXI

ALTSASU (Nafarroa)

IRULEGI

DONIBANE GARAZI
(Behe-Nafarroa)

HALA BEDI

Gasteiz (Araba)

TXANTXIBIRI

ELORRIO (Bizkaia)

IROLA IRALA IRRATIA

BILBO (Bizkaia)

TAS-TAS Irrati Librea

BILBO (Bizkaia)

MOLOTOFF

HERNANI (Gipuzkoa)

RADIXU

ONDARROA (Bizkaia)

ZARATA IRRATIA

IRUÑA (Nafarroa)

GURE IRRATIA

BAIONA (Lapurdi)

ZAZPIKI IRRATIA

ELGOIBAR (Gipuzkoa)

XIBERUKO BOTZA

MAULE (Zuberoa)

2. Irrati Libreen kokapena. Tipologiak

Irrati Libreak oso atomizatuta daude eta bakoitzaren bereizitasunek ikerlarien sailkapenak gainditzen dituzte. Honelako irratien gaineko tipologiak Mexikon, Italian, Ekuadorren edo Espainian egiten direla aintzat hartu behar dugu oso urrun Euskal Herriko Irrati Libreek duten esparru geografikoetatik. Hemen go Irratien esparru geografikoa askozaz murriztagoa da. Hain zuzen ere, hiri bat (Pititako-Santurtzin edo Radixu-Ondarrun), bailara bat (Molotoff- Hernanin, Eguzki-Iruñaldean) edo probintzia bat gehienez (Hala bedi Araban, Xiberuko Botza-Zuberoan).

Bizkaiko dialari so eginda 43 irrati ezberdin aurkitzen ditugu. EITB eta Bizkaiko Irratia dialaren puntu ezberdinetan aurki ditzakegu lekuaren arabera. RTVE-k irrati ezberdinak sortu ditu edukiek sailkaturik: RNE-1 (orokorra), RNE-2 (klasikoa), RNE-3 (gaztea), RNE-4 (tokian tokiko hizkuntzaz eginda) Euskal Herrikoa desagertua da, RNE-5 (albistegia), etab.

Ostean agertzen zaigun tipologia burutzeko finantzabideak hartu ditugu aintzat.

Bilbo Handian entzun daitezkeen irratien sailkapena

Espainiako Gobernuak eta Eusko Jaurlaritzak nagusiki ordaindutakoak:

<i>Izena</i>	<i>Lekua</i>	<i>Diala</i>
Euskadi Gaztea	Euskal Herrian	Batzuk
Euskadi Irratia	Euskal Herrian	Batzuk
Radio Euskadi	Euskal Herrian	Batzuk
Radio Nacional de España	Espainia osoan	Batzuk

Irrati Komertzialak. Iragarkien bidez nagusiki ordainduak dira

<i>Izena</i>	<i>Lekua</i>	<i>Diala</i>
Cadena Cien	Bilbao	97.8
Canal 3 Radio	Bilbao	94.2
COPE Bilbao	Bilbao	103.7
Dial Barakaldo	Barakaldo	106.2
Kosta Irratia M 80	Getxo / Algorta	93.2
Hit Radio Bilbao	Portugaletxe	97.3
Los 40 Principales	Bilbao	89.5
Onda Cero Radio	Bilbao	101.5
Onda Melodia	Barakaldo	98.4
Radio Bilbao	Bilbao	990 AM
Radio Nervión	Bilbao	88.-
Radio Popular	Bilbao	900 AM
Radio 7	Barakaldo	92.7

Udal Irratiak herri hauetako udaletxeek nagusiki ordainduak

<i>Izena</i>	<i>Lekua</i>	<i>Diala</i>
Bidebeitia Irratia	Basauri	101.1
Getxo Irratia	Getxo	88.3
Radio Abanto Irratia	Abanto Cierbana	105.5
Bizkaia Irratia	Bizkaia osoan	Batzuk

Irrati Libre eta independenteak. Hemen aniztasun handia agertzen zaigu.

<i>Izena</i>	<i>Lekua</i>	<i>Diala</i>	<i>Finantziabideak</i>
Irola Irala Irratia	Bilbao	107.5	Bazkideak
Pititako Irratia	Santurzi	107.-	Bazkideak
Tas Tas Irratia	Bilbao	97.-	Bazkideak
Bilbo Hiri Irratia	Bilbao	96.-	ZENBAT GARA
Radio Klaret Irratia	Bilbao	107.2	Klaretianoak

Beste tipologia egin daiteke, irrati libreak komunikabide gisa hartu beharrean Hiritar Ekimen moduan aztertzen baditugu. Honela eginenez gero GKE (Gobernuz Kanpoko Erandunde) deritzan esparruan kokatu beharko genuke. Esparru hau zabala denez, egun alternatiboa deitzen den alorrekin baino ez dugu konparatuko. Horretarako oso adierazgarria da Miguel Martínezek *Islas De Autogestión en un mar de Contradicciones. Cuatro Movimientos Sociales Alternativos en El Estado Español (1978-1998)*¹¹ delako lana non lau Hiritar Ekimen Alternatibo aztertzen dituen. Osteko koadroan ikus daitekeenez Herritar Ekimen hauen artean ezberdintasun ugari aurkitzen dugu. Miguel Martínezek enpresa kooperatiboak sartzan ditu esparru honetan, oro har, GKE ez badira ere.

Diferencias comparativas entre cuatro nuevos MS alternativos en el Estado español.

3. Historia

Hirurogeita hamargarren hamarkadan Italiako esperientziak, besteak beste: *Radio Sicilia Libera* eta *Radio Bologna per l'accesso pubblico* badira abiapuntu Euskal Herrian zein Espainian sortuko zirentzat: Radio Alice (1977), Radio Piratona, Onda Lliure (1979). “Dar la palabra a la GENTE. GENTE con mayúsculas” delako leloa dute abiapuntu euren emisioak hasteko. Politika mailan, *parlamentarismotik kanpoko ezker aldean* kokatzen dira eta komunikazio alternatiboa dute helburu. Urte hauetako Irrati Libreek ekologia, nuklearren kontrako ekimenak, ikasle ekimenak, sindikalismo erradikala, gay eta lesbianak, feminismoa, militarren kontrako ekimenak eta presoen aldeko ekimenak lotzen dituzte ekimen hauen guztien bozemaile izateko.

Laurogeigarren hamarkadaren hasieran Irrati Libre asko sortzen dira bai Bil-

	INSUMISION	OKUPACION	RADIOS LIBRES	COOPERATIVISMO E.S.
Focos de Oposición (Directos e Indirectos)	D.: Servicio Militar Obligatorio I.: Militarismo, guerras, jerarquías, comercio de armas, conscripción estatal...	D.: Carencia viviendas y locales para jóvenes I.: Especulación inmobiliaria, derecho a vivienda...	D.: Comunicación vertical y pasiva I.: Monopolios información, carencia información local y de MS...	D.: Economía autoritaria y capitalista I.: Alienación laboral, trabajo asalariado, explotación Norte-Sur...
Proyecto Alternativo	Igualitarismo soc. y ec., democracia directa y desaparición ejércitos...	Autogestión espacios colectivos Cambio doméstico, reutilización ecológ.	Comunicación horizontal, Información crítica y marginada	Economía democrática, Trabajo y Solidaridad, mercados alternativos...
Estrategias de Control Institucional	Ley de Objeción ('89), PSS, cárcel (unos 1000), Cód. Penal (inhabilitación)	Renovación urbana, Desalojos, policial-judicial...	Ley de Telecom. ('89), Gierres y amenazas, negativas de licencias...	Ley de Coop. ('87) a favor, explotación por mercado y banca...
Estrategias de Resistencia	Desobediencia civil (más de 10.000), alianzas, ins. en los cuarteles	Desobediencia civil casas y pueblos abandonados	Emissiones ilegales o semi-ilegales, uso de eventos (huelgas)	Empresas legales, Intercooperación, autoempleo...
Redes de Auto-organización	Grupos autónomos, Redes informales extensas, una Coordinadora principal...	Grupos autónomos, Redes informales intensas, escasas Coordinadoras	Grupos autónomos, Redes formales asociativas e infor., Coordinadoras eventuales...	Empresas independientes, Redes formales e informales, pocas Coordinadoras pero estables
Composición social e identidades	Género (masculino), edad (16-30) y residencia urbana	Edad (16-30), residencia urbana, clases medias-bajas	Afiliaciones políticas y asociativas, interclasismo, pro- y contra-legislación...	Edad (+30), redes familiares, amistad y cualificación
Curvas de Participación	1971-79: inicios 1986: 1º amnistía y Referéndum OTAN 89: LOC e insumisión 91: Guerra Golfo y aumento obj. E ins. 95-96: C.Penal, Ejército 97-98: ins. en cuart.	1982: inicios 1982-88: expansión grandes ciudades. 89-95: expansión a otras ciu. y pueblos 96-98: C.Penal y salto a los media	1979: inicios 1983: Manif. Ideológ. 85-89: expansión 91-93: Crisis, Guerra y Huelgas Generales 94-95: Resurgimiento	

bon, bai Euskal Herrian, bai Espainiako Estatu mailan. 1985-1988an ehun irrati baino gehiago zegoen Espainiako Estatuoko dialean¹². Oso luzea izango litzateke zerrenda osoa ematea. Horregatik Bilbo Handian sortutakoak baino ez ditut aipatuko. Batzuek euskararen egoera aztertuta esparru geografiko horretan hizkuntza gutxitu horren aldeko ahaleginak egin zituzten kritika soziala eta alternatiboa ahaztu gabe, besteak beste, Gramola Irratia, Txomin Barullo Irratia, Iluna Irratia, Otxasko Irratia, Ortzadar Irratia, Sestaoko Karibe Irratia, Algortako Bost Axola Irratia, Barakaldoko Zirika Irratia¹³. Dena den, emandako zerrendak ez du agortzen garaiko Irrati Librean mugimendua beste Irrati Libre batzuk entzun zitezkeelako: Piritako Irratia edo Irola Irratia, besteak beste.

Laurogeigarren hamarkadako helburu alternatiboei jarraiki Irrati Libreek ez zuten mugarik onartzen eta irrati bakoitzak bere koordinazioa bilatzen zuen bai tokian tokiko, bai lurralde historikoetan, bai estatu mailan, bai nazioartean. Hala, 1985ean Espainia mailako koordinadora izan zen Albaceten. Bertan ezin zela halako ekimen anitza ekintza batean koordinatu adierazi zuten partaideek. Hala ere, Irrati Libreek badute eragina 1985etik aurrera suertatu ziren *gizarte mobilizazioetan*, bai 1986ko NATOren kontrako kanpainaren garaian, 1988ko abenduaren 14 eta 1994ko urtarrilaren 27ko Greba Orokorretan, 1989ko LOT (Ley de Ordenación de las Telecomunicaciones), 1991eko Golkoko Guduan...¹⁴

*“Eran ciento cincuenta personas -o si se prefiere, profesionales por un día y a ratos- los que formaron el equipo que el pasado 27 de enero generó una experiencia singular. Trabajaron con otras diez radios libres de España durante 36 horas para ofrecer una información sobre la huelga general alternativa a la servida por los grandes medios de comunicación. (...) Emisoras como “Molotov Irratia” en Hernani o “Eguzki Irratia” de Pamplona, entre otras radios libres del País Vasco, establecieron contacto con Contrabanda para comentar el desarrollo de la huelga en sus ciudades. A las vascas se sumaron Onda Latina y Radio Carcoma desde Madrid, Radio Klara de Valencia y cuatro emisoras zaragozanas unificadas en la Coordinadora de Radios Libres de Zaragoza. La mayor parte de la información de que se nutrió Radio Contrabanda la proporcionó su audiencia. La participación de los oyentes desbordó las previsiones...”*¹⁵

Urte horietan sortutako Euskal Herriko Irrati Librean arteko ezberdintasunak oso nabariak ziren, bai lehentasunak markatzerakoan, bai ekonomia antolatze-

¹² BUSTAMANTE, Enrique; ZALLO, Ramón (coords.) Las Industrias culturales en España : (grupos multimedia y transnacionales) : prensa, radio, TV ... /; colaboran, José Carrón ... [et al.] Publicación: Akal, D.L. Torrejón de Ardoz, Madrid : 1988

¹³ DÍAZ NOCI, Javier. Komunikabideen ereduak. Universidad del País Vasco, Servicio Editorial = Euskal Herriko Unibertsitatea. Bilbao, 1999

¹⁴ Lapeña, 1994; Baños, 1994; Declaración Fundacional de Radio Cero, 1989).

¹⁵ (Baños, 1994). Egia, Carlos; Bayón, Javier. Contrainformación. Alternativas de comunicación escrita en Euskal Herria. Likiniano Elkarte. Bilbao, 1997.

an, bai medio teknikoen aldetik, bai emisioa, bai hizkuntza... Tokian tokiko ekimenak zirenez, bakoitzak errekurto batzuk sortu zituen bere programazioa aurrera eraman ahal izateko.

Laurogeigarren hamarkadaren bukaeran sorturiko Hiritar Ekimenen krisialdiak Irrati Librean osteko gertakizunetan zerikusirik badu. Hiru faktore aipa daiteke kinka azaltzekotan. Lehenengo biak Espainia mailan agertzen dira, hirugarrena Euskal Herriko egoera propiori egokitzen zaiolarik. Alde batetik, Herritar Ekimenen beraien krisia. Ventosasak¹⁶ adierazi bezala hiru dira kinka honen oinarriak: Ideologikoa (Hiritar Mugimenduek ez diote errealitate sozialari erantzuten), metodologikoak (Hiritar Mugimenduen ideologiek ez daukate bitarte eraginkorrik) eta eraginkortasun eza (Hiritar Mugimenduen emaitzak nahiko eskasak dira). Bestaldetik, 1987tik administrazioen portaerak infleksio puntua aurkitzen du, geroztik udaletxeek gestio irizpideak bultzatzen ditu aurreko irizpide sozialei muzin eginez. “...desaforada tendencia a los fuegos de artificio”¹⁷. Bukatzeko eta Euskal Herriari dagokionez, garai hartan izandako Argeliako Elkarrizketaren porrotak Ezker Abertzalearen estrategia politikoak aldarazi zituen geroztik ordura arte Herritar Ekimenei emaniko indarra urriagoa izanik.

Irrati Libreari dagokienez, kinka oso nabaria da irratiek jende, diru eta baliabide gehiago behar baitute beste Herritar Ekimenei baino. Egia eta Bayonek zehatz mehatz adierazten dituzte Euskal Herriko irrati librean kinkaren oinarriak.

*Las radios libres no son ajenas a la crisis que afecta a todo el movimiento popular. Esta debilidad hace aún más difícil el mantenimiento de unas estructuras que precisan de una mayor cantidad de gente, dinero y medios que otras actividades. Las deficiencias organizativas y técnicas, la falta de locales, la irregularidad de las emisiones, el eterno problema de los diferentes niveles de implicación en el trabajo colectivo o la baja calidad de los contenidos contribuyen igualmente a una cierta falta de apoyo social y a que cunda el cansancio entre las personas más militantes.*¹⁸

Krisiak eragin handia izan zuen Bilbo Handiko Irrati Libreetan. 1988an 10 irrati baino gehiago bazebiltzan ere 1991n Bilbon ez zegoen bat bera ere ez eta Bilbo Handian bakan batzuk baino ez ziren gelditu euren emititzeko ahalmena oso murriztua izanik: Pititako, Bost Axola, Karibe Irratia, Irola.

1994tik aurrera joera ezberdinak sortzen dira Bilbo Handiko Irrati Librean artean. Alde batetik ozta ozta mantendutako irrati batzuk desagertu ziren, esa-

¹⁶ Ventosa, V.J. Fuentes de la animación sociocultural en Europa. Ed. Popular. Madrid, 1993.

¹⁷ LOPEZ DE AGUILETA, Iñaki. Cultura y ciudad. Manual de política cultural municipal. TREA. Gijón, 2000. 75. orr.

¹⁸ Egia, Carlos; Bayón, Javier. Contrainformación. Alternativas de comunicación escrita en Euskal Herria. Likiniano Elkartea. Bilbao, 1997.

terako, Bost Axola, Karibe Irratia, beste batzuek euren egitasmoa berdefinitu zuten Pititako, Irola. Bilboko Irrati Libreek utzitako ondasuna bildu zen egitasmo berri batean: Tas-Tas Irrati Librea. 1994an aldaketa kualitatiboa sortzen da Bilbon, 1988an Orioko Jardunaldietan sortutako Tas-Tas agentziak irrati libre bat sortu zuenean¹⁹. *TAS TAS Irratia que se plantea como un proyecto comunicativo serio y de calidad, con un local estable y con una economía saneada que se sustenta básicamente en las aportaciones de sus socios*²⁰. Tas-Tas Irrati Librea esparru teknologikoa garatzen doa 1995etik, ordenagailuen bidezko programazioa sortuz. 1998an software berri bat asmatzen dute. Honen bidez, zuzenean egiten ez ziren saiok antolatzen has zitezkeen. *Las posibilidades técnicas nos han dotado de un medio eficaz para reproducir cuñas en nuestras emisiones.*²¹

1997an Bilbo Hiri Irratia sortzen da indar eta gogo handiz Gabriel Arestiko euskaltegian zegoen Totelka irratiatik. Zenbat Gara elkarteak definitutako esparrua betetzen zuen Bilbon. Eskara hutsez emititzen duen irratia ez instituzionala da.

4. Definizioak

Irrati bakoitzak autonomia osoa du eta hortik abiatzen da bere egitasmoa definitzeko. Oro har, 1983ko koordinadorak emaniko aldarrikapena mantentzen da baina tokian tokiko errealitateari egokitua. Oro har, bost dira Irrati Libre-ek adierazten dituzten berezitasunak²²:

- 1/ Ez dira profesionalak eta *ez dute etekin ekonomikorik* ateratzeko xederik.
- 2/ Jarduera *autogestionatua* dute, erabakiak era zuzenean hartzen dituzte-larik.
- 3/ Talde politiko, ekonomiko eta iragarri egileetatik *kanpo* daude.
- 4/ Tokian tokiko *komunitatearen aldeko* ekintzetan parte hartzen dute
- 5/ Komunikabideen *monopolio eta zentralizazioaren kontra* borrokatzen dute.

Egungo egitasmoari dagokionean zenbat irrati hainbat definizio aurkitu dezakegu. Hona hemen adibide batzuk:

Zintzilik Irratia (Orereta) *somos un kolektivo ke se formo en el año 1984,*

¹⁹ Idem

²⁰ Idem

²¹ Postas Tas_tas Irrati Librearen bazkideen boletina. 1998ko abendua. Ale honetan, ordenagailuaren bidez 18 mikroespazio uhineratzen dituztela adierazten dute.

²² Martínez, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998). Begira ezazu IV. Eranskina.

*alla por los comienzos de las radios libres (rll) para crear como no una radio donde informar lo que no nos quieren contar los medios oficiales*²³.

Hala Bedi (Gasteiz) *Es por ello que apostamos por un modelo de radio que en su organización y alcance supere el marco estrictamente local para ocupar un espacio más amplio, en nuestro caso el territorio de Araba, un espacio que permita una rentabilización mayor del esfuerzo realizado y que a su vez alimente las necesidades internas del colectivo. Y es por ello, también, por lo que apostamos por trabajar en red junto al resto de emisoras de EH que desarrollan su labor bajo parametros similares a los nuestros, compartiendo técnicas, programas y recursos, creando una red común que se vaya extendiendo por todo el país, saltando mugas y acercando experiencias.*²⁴

(Lekeitio) *Irrati libriak adierazpen askatasunagaz zerikusi handija dauke. Beste komunikabide guztijetan, eritzija, interes politiko eta komertzialen baldintzapian arrastaka ibiltzen dirazen bitxartian, Irrati libria bide bat baino ez da, nor beren gustuak, eritzizak, eta egi txikinak, ubinen bidez entzun nahi dabenari zabaltzeko. Arduria eta disziplinia derrigor bete bibar dirazen baldintza bakarrak dira, programa danen aldetik, emititzen segidu nahi badou. Erabakixak asanbladan hartzen dira*²⁵.

Irratia.com *Euskal irrati digitala da, Interneten bitartezko euskal irratia. Ez da irrati emisora bat, ez du ubinen bidez emititzen. Hala ere, gure programazio propioa egingo dugu, zuzeneko emanaldiak barne. Gure planteamenduaren aldetik irrati libre euskaldun bat gara, formato aldetik obikoa den emisio analogikotik erabat ateratzen bagara ere*²⁶.

TAS-TAS Irrati Librea (Bilbo). *Irrati libre bat, gure ustez, zera da: PARTIZIPATIBOA eta AUTOGESTIONARIOA. Honek esan nahi du partaide guztiek bere mantenimenduan eta garapen osoan esku hartzen dutela, salbuespenik gabe eta hastapenetatik.*²⁷

Pititako Irratia (Santurtzi) *lanean hasi zen urtea misterio butsa da... batzuek esaten dute 85an izan zela, beste batzuek 87an, besteek... Beno, egia esan, bonek ez dauka garrantzi handirik. Benetako garrantzia daukana oraina eta etorkizuna da. Pititako jaio zen Mamarigako Auzo elkartearen eskutik, Santurtzin, alegia. Hasiara batean, auzorako irratia zen, besterik gabe. Emititzen hasi ondoren, ideia ezberdinetako jendeak eta kolektiboak lanari ekin genion. Euskal Herrian garai hartan, irrati libreak perretxiko moduan ugaltzen hasten ziren. Lehendabiziko asanbladetan eztabaidak hasi ziren "zer ote*

²³ <http://www.sindominio.net/zintzilik/acerca.html>

²⁴ <http://halabedi.org>

²⁵ <http://www.geocities.com/Heartland/Pond/5468/2.htm>

²⁶ <http://www.irratia.com/Heartland/Pond/5468/2.htm>

²⁷ <http://www.tas-tas.org>

zen irrati libre bat "argitzeko. Uste dugu 1987an alde batera utzi genuen la "auzorako irratia" deitura eta gure irratitari beste izena jarri genior: **PITITA-KO IRRATIA, SANTURTZIKO IRRATI LIBREA**. Kontrainformazioa eta komunikazio horizontala, autogestioa... identitate ezaugarritzat hartuta²⁸.

Irola Irratia (Irola-Bilbo) ASAMBLEARIA Y AUTOORGANIZADA. IROLA IRRATIA es assemblearia ya que su único órgano de decisión es la asamblea que se realiza todos los sábados a la 17 horas en el centro de documentación de los Lokales de Irola. En ella, todas las personas integrantes de la emisora, pueden tomar parte en las decisiones que se adopten. **AUTOGESTIÓN.** Tal como la entendemos en la actualidad equivale a decir: que tanto los ingresos derivados de la edición de todo tipo de material y actos, como la gestión de estos corren por nuestra cuenta. Cada componente del colectivo aporta una cuota anual de 4.000 pelax. Por otro lado no admitimos publicidad de ningún tipo. **LIBRE.** IROLA IRRATIA, como colectivo, no se identifica con ningún grupo de poder económico, político, ideológico, institucional...²⁹

Definizioekin bukatzeko Gasteizen Hala Bedi eta KEA argialetxeak antolatutako mintegia aipatu behar dugu. Mintegiaren izenburua zen «Komunikazioaren aroa da hau ala itxurak egitearena?» eta Goiuri Jauregian burutu zen 2000ko azaroaren 6tik 17ra bitartean. Mintegi honetako xedea zen komunikabide alternatiboek zelako etorkizuna zuten aztertzea³⁰. Ondorio gisa, komunikabide bakoitzak Internet-eko aniztasunean aukeratzeko irizpideak nola sendotu eta irratiek beraiek sortzen dituzten materialak sarean sartzeko baliabideez mintzatu zen nagusi³¹. Hots, pragmatismoan ibiltzen diren irrati hauek ez dute definizio orokorrik sortzen. Honetaz Miguel Martínez jabetu egin da. "...en los MS³² no todos los colectivos que se mueven al unísono tienen igual visibilidad dentro del MS y que tampoco es esencial un autoconocimiento exacto de todos los grupos que lo integran.³³

5. Egoera legala

Nazioarteko erakundeek behin eta berriro komunikatzeko eskubidea

²⁸ <http://www.sindominio.net/pititako/euskaraz.html>

²⁹ <http://www.sindominio.net/irola>

³⁰ Kontsulta ezazu garaiko Egunkaria eta Gara; 2000-11-04tik aurrera.

³¹ 2000ko azaroaren 17an Goiuri Jauregian egindako mahai inguruaren apunteak.

³² Egialearen oharra MS = Hiritar Mugimendua

³³ La afirmación es más cierta cuanto más efímera es la existencia de los colectivos, pero resulta más llamativo que ni siquiera las emisoras con casi 15 años de autoorganización promuevan esas necesidades de interrelación Martínez, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998).

berresten dute. Besteak beste, UNESCOk onartutako giza eskubideen artean 19. eta 27. artikulua; UNESCOk ere 1991n Namibian Windhoek, 1992an Kazakhanstan-en Alma ata, 1994an Santiago de Chile, 1996an Yemen-en Sana 'a-ko aldarrikapenak; 1946-12-14an EBE-k onartutako 59(1) eta 1990-12-11an 45/76 erresoluzioak; AMARC-ek ere honelako eskakizuna plazaratzen du:

*...el reconocimiento internacional del sector de los radiodifusores comunitarios como un elemento esencial de la radiodifusión de servicio público y como contribución vital al pluralismo en los medios y a la libertad de expresión e información*³⁴

Egungo Hego Euskal Herriko Irrati libreak ez dira legalak emititzeko behar beste baimena ez dutelako baina bestaldetik, erakunde ofizialek ez dute inolako neurri administratiborik ezarri euren kontra. Egoera honek Irrati Librean garapena eragotzen duen arren emisioa mantentzen dute. Hots, Gomezjarak Ameriketako kasurako erabilitako terminologia erabil dezakegu. Irrati Libreak “*para-legalak*”³⁵ dira.

Laurogeigarren hamarkadan Europako estatuak euren uhin hertzianoak arautzeari ekin zioten. Adibidez, Frantzia irrati sozietateak eta etekinik gabekoak onarpen politikoa lortu zuten 1982an eta publikoki sarituak dira 1984tik³⁶. Euskal Herriko egoera legalari dagokionez, bi une ezberdin dezakegu euren arteko muga 1987an Espainiako Estatuan onartutako **Telekomunikazioen Ordenazio Arautegia** (LOT) izanik. Ordura arte Hala Bedi, Kaka-Flash, Eguzki, Eate eta abarreko Irrati Libreek prezintuak, konfiskazioak, atxilotetak eta mehatxuak jasan zituzten.

1987ko arautegiak (LOT) ez zuen bat-bateko eraginik izan, harik eta 1989ko otsailaren 21ean Plan Técnico Nacional de la Sonora en Ondas Métricas con Modulación de Frecuencias delakoa onartu egin zen arte. Geroztik, Espainia mailan ordura arte legetik at ibilitako hainbat Irrati Libre legalizazioa lortzen dute, besteak beste, Radio Carcoma, Radio Klara, etab. Aitzitik, ez zen Euskal Herriko Irrati Libre bat bera ere ez legalizatu.

1989ko martxoaren 15etik Espainiako Gobernuak LOT legerari ekin zion eta Irrati Libre “instalazioak desmontatzeko” agindua jaso zuten Gobernu Zibilek eraginda. Martxoaren 15ean Txomin Barullo Irratia (Bilbo), Gramola Irratia

³⁴ Milán, 23-29 Agosto 1998. La declaración de milán referente a “la Comunicación y a los derechos humanos”

³⁵ Gómezjara, Francisco. Modelos estructurales organizativos de la radiodifusión. Ponencia durante la II Reunión Nacional de Radioproduccion y Radiodifusoras de las Instituciones de Educación Superior. (fotocopias). Xalapa, Veracruz, México. 1995. El Hilo de Ariadna. Artículos de Fondo. Dirección General de Desarrollo Académico Subdirección de Extensión Universidad Autónoma de Yucatán.

³⁶ BUSTAMANTE, Enrique; ZALLO, Ramón (coords.) Las Industrias culturales en España : (grupos multimedia y transnacionales) : prensa, radio, TV ... /; colaboran, José Carrón ... [et al.] Publicación: Akal, D.L. Torrejón de Ardoz, Madrid : 1988

(San Ignazio) , Bost Axola (Algorta), Eguzki (Iruñea), Arrai (Zarautz), Zintzilik (Orereta), Kak-Flash (Azpeitia), Erre-kuku (Pasaia) Tximua (Lasarte); martxoaren 19an Illuna (Santutxu), Ortzadar (Uribarri), RAI (Amara Zaharra); martxoaren 20an Zirika (Barakaldo), Eate Irratia (Iruñea) eta Irrintzi (Astigarraga).³⁷

Itxialdi hauek ez ziren suertatu. Batzuk izan daitezke arrazoiak: 1989ko maiatzaren 26an Europako Legebiltzarrak berak Europako Irrati Librean Federazioari (FERL) onespena eman zion. Nazioarteko erakundeek behin eta berriro berresten zuten komunikatzeko eskubidea. Arrazoi hauek ez ezik Felipe Gonzalezen gobernuaren ahulezia (1988ko Greba Orokorra, GAL, etab.) eta Irrati Librean beraiek eginiko presio soziala ere aipatu behar ditugu.

Eusko Jaurlaritzak konpetentzia jaso zuenean³⁸ Lurralde Historiko eta tokian tokiko frekuentzia banatzeari ekin zion. Garaiko Eusko Jaurlaritzak eginiko banaketak kezka handiak sortu zituen indar politiko jakin batzuk sarituak izan baitziren³⁹. 1992an Euskal Herriko Irrati Librean Eusko Jaurlaritzari hiru eskakizun igorri zioten: Lehenengoa, Irrati Librean onartuak izan zitezela; bigarrena, Irrati Libreentzako marko legala sortzea; eta hirugarrena, emisioa onartzea. Eusko Jaurlaritzak ez zuen erantzunik eman⁴⁰.

1994ko uztailaren 22an Espainiako Estatuak komunikabideen gaineko arautegia utzi zuen Komunitate Autonomoen eskuetan.⁴¹

Egun ez dago gatazkarik inolako itxialdirik burutu ez baita. Legeak ez du aplikazio osoa ezartzeko behar beste kontsentsurik lortu. Honetaz gain, irrati komertzialek, estatalek eta udalenek legedia hausten dute, potentzia gehiegirik emititu edota beste frekuentzia bat interferitzen dutelako⁴².

Irrati Librean onartuak dira “de facto”. Dena den, emititzen dutenean **oso arau hauste larria** egiten ari dira eta ondorioz 10 miloi pezetako isuna ordaindu behar izango lukete⁴³ itxialdia burutuko balitz. Bestaldetik, emititzen ez duten bitartean **arau hauste larria** baino ez dute egiten zeren emititzen ez

³⁷ Martxoaren 15ean Txomin Barullo Irratia (Bilbo) , Gramola Irratia (San Ignazio) , Bost Axola (Algorta), Eguzki (Iruñea), Arrai (Zarautz), Zintzilik (Orereta), Kak-Flash (Azpeitia), Erre-kuku (Pasaia) Tximua (Lasarte); martxoaren 19an Illuna (Santutxu), Ortzadar (Uribarri), RAI (Amara Zaharra); martxoaren 20an Zirika (Barakaldo), Eate Irratia (Iruñea) eta Irrintzi (Astigarraga). Molo-toff Press. 1989ko Ekaineko alea. Propaganda Saila.

³⁸ Euskal Herriko Autonomia Estatutua. I Burua 19. atikulua. 1979.

³⁹ Zallo, Ramon. El mercado de la cultura. Estructura económica y política de la Comunicación. Gakoa. Donostia, 1992. 126 orr.

⁴⁰ EGIN, 1994ko otsailak 25, ostirala.

⁴¹ Hiru dira irratien gaineko arautegiak: BOE 12-12-1987 Ley Ordenación Telecomunicaciones; BOE 211-2-1989 Plan Técnico Nacional de la Sonora en Ondas Métricas con Modulación de Frecuencias; BOE 22-7-1994. Traspaso de funciones de la Administración del Estado en materia de radiodifusión

⁴² MARTÍNEZ, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998).

badute ere emititzeko ahalmena duten. Arau hauste honen isuna milio bat peze-takoa litzateke⁴⁴.

Itxialdi eta isunen mehatxuak eguneroko jarduera oztopatzen ez duten arren ez diete Irrati Libreei garapen normala eramaten uzten. Ondorioz, Irrati Libreek ez dute arautegi aproposa lortu ez Euskal Herrian, ez Espainiako Estatuan, eta oraindik errebindikatzen dute 1983ko Koordinadoraren bosgarren puntua: *Komunikabideen monopolio eta zentralizazioaren kontra borrokatzen dute.*

6. Antolamendua

Irrati Librean antolamendua tokian tokiko errealitateari egokitua dago. Tipologietan sarturik Joao Batista Araujok⁴⁵ erabilitako “anarkia antolatua” delakoak ondo definitzen du egungo egoera, batez ere, profesionalik ez duten irratien artean: jendeak parte hartzen du nahi bezala, nahi duenean, nahi beste.

Irrati Libreetan talde fundatzaileen⁴⁶ joerak baldintzatzen du bertako militanteen jarduera. Irrati Libreetako funtzioak oso malguak dira, pertsona jakinen jarduera pean gelditurik. Izan ere, sarritan pertsonak lanari uzten dionean jarduera ere bukatzen da.

la división existente entre la minoría más activista y politizada de cada radio (que yo denomino “sedentaria” por su mayor cantidad de años participando en la radio) y la mayoría de personas más “nómada” que pasa de forma muy móvil por la radio (quizás la media sea uno o dos años), pero que gracias a su dedicación a producir comunicación en relación a los MS acaban siendo transformadas ellas mismas⁴⁷

IRRATI LIBREEN ANTOLAMENDUA

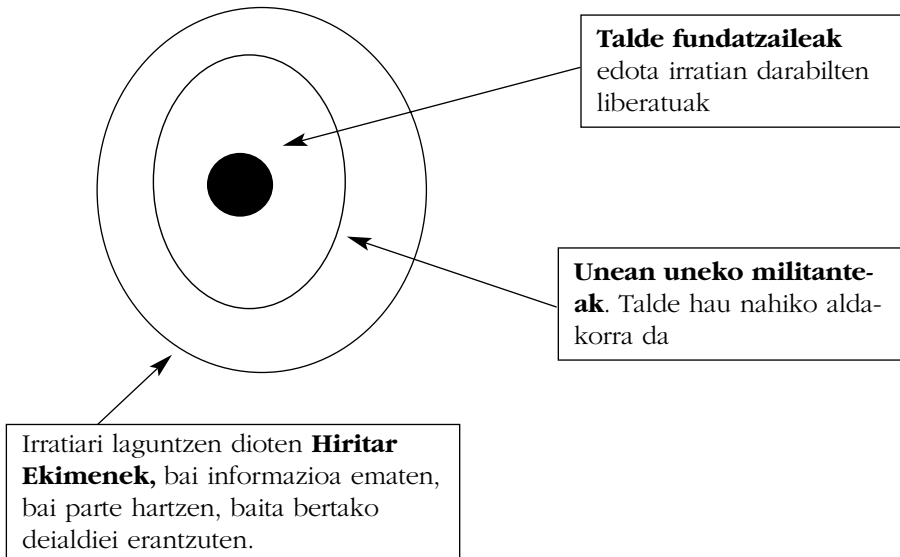
⁴³ Infracciones muy graves “...realizaciones de actividades o prestaciones sin título habilitable, cuando sea legalmente necesario...negativa a ser inspeccionado o la obstrucción y resistencia a la inspección legalmente necesaria”. Irola Irratia. Bases Ideológic-Organizativos.

⁴⁴ Irola Irratia. Bases Ideológic-Organizativos. Datarik gabeko literatura grisa Irola Irratian sortua eta Likiniano Elkartearen kontsultatua.

⁴⁵ El Hilo de Ariadna. Artículos de Fondo. Dirección General de Desarrollo Académico Subdirección de Extensión Universidad Autónoma de Yucatán

⁴⁶ Los grupos fundadores, por su lado, están formados por una muy particular relación entre individuos, valores, mecanismos de distribución del poder y la información. Son equipos de individuos que se reúnen no por obligaciones, salario, goce en el uso del poder, etc., sino por compartir valores similares y poseer un proyecto claro.(...) Son, generalmente, grupos pequeños, con intensos lazos de solidaridad y con gran capacidad de respuesta coherente a las oportunidades del medio ambiente. El Hilo de Ariadna. Artículos de Fondo. Dirección General de Desarrollo Académico. Subdirección de Extensión Universidad Autónoma de Yucatán

Erabakitzeko ahalmena oso sakabanatuta dago eta sarritan kideen asanblada da erabakitzeko tresna. Hemen ezberdintasun nabaria sortzen da liberaturik-profesionalik duten ala ez. Oro har, karguak ez daude definiturik eta area arduradunak (talde fundatzaileko kideak) dira irratia antolatzaileak. Profesionaltasunari dagokionean Irrati Libreek ez dute inolako irizpiderik honen gainean

eta kasu ezberdinak ikusten ditugu gaur egun. Alde honetan, zenbait aurrerapauso antzeman dezakegu zeren pasa den hamarkadan profesionalik onartzen ez baziren ere gero eta zabalduago baitago lan kualifikatuak eta astunak profesionalak egin ditzaten.

Irrati Libreek boluntario-militanteen jarioari aurre egin behar diote. Irrati Libreeran militanteen iraupena bi urtekoa da, batez beste⁴⁸. Une batzuetan, jende asko dagoelako, adibidez, laurogeita hamargarren hamarkadan sortutako “bekariok” irratia ase zituzten ezer konpondu gabe.⁴⁹ Beste une batzuetan oso jende gutxi dago eta emisioa oso murriztuta geratzen da.

Militantearen figurak aldaketa asko jaso eta jasoko du. Seguru asko berdefinizio iraunkor batean segituko du irratiek finantzabide egonkorrak sortu bitar-

⁴⁷ MARTÍNEZ, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998).

⁴⁸ MARTÍNEZ, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998)

tean. Dena den, Gobernuz Kanpoko Erakundeen artean dagoen zurrunbiloan beste egoera bat baino ez da.

Bizkaiko irrati librean kasuak aztertuko ditugu.

- **Pititako Irratia Kolektiboa.** Santurtziko Irrati Librearen bizkar hezurra da. *8 lagunez osatutakoa da. Irratitik kanpoko mobidak alde batera utzi ditugu, herrian beste giza-taldeen hori egiten dutelako pentsatzen baitugu, eta irratia bultzatu nahi dugulako. Erraz pentsa daiteke kolektiboak, irrati barruan zuzendaritza-batzorde moduan lan egiten duela, baina egiatan bere betebeharra dena koordinatzea da, irratia aurrera jo dezan; esate baterako: programazioa, ordutegiak, funtzionamendurako arauak eta barne-antolamendua irratiaren asanbladak erabakitzen ditu. Urtero denok biltzen gara denon artean arautegia (kuotak barne) zehazteko. Funtzionamendu honetan inork ez du egiten nahi ez duen zerbait.*⁵⁰

- **Irola Irratia.** Bilboko Irola auzoko Irrati Librea da. *Referente al trabajo lo hemos repartido en comisiones: Financiación, Economía, Relación Con otros colectivos, Archivo, Fonoteca, Técnica y Desperfectos, Propaganda, Distribución, Limpieza, Relación Con La Vecindad, Programación, Boletín. Cada integrante de la emisora debe estar involucrad@ en una. Cada cual la que decide el esfuerzo que quiere aportar al colectivo. Cada componente del colectivo aporta una cuota anual de 4.000 pesetas. Por otro lado no admitimos publicidad de ningún tipo.*⁵¹

TAS-TAS Irrati Librea. Borondatezko lana baino ez da gauzatzen. Irratiak 70 bat bazkide ditu eta horiek finantzatzen dute irratia. Honetaz gain beste 30 bat esatarik burutzen dute eguneroko programazioa bai zuzenean eginikoa, bai grabatutakoa. Eguneroko lan talde batek osatzen du bere lana. Lan talde hauek autonomoak dira eta asteroko bileretan koordinatzen dituzte egunez eguneko irratia zereginak. Honetaz gain, urtean behar beste asanblada egiten da non irratia ardatz nagusiak erabakitzen diren. Tas-Tas-ek ez du lan bereiztasunik bultzatzen eta helburua da partaide guztiek tresna guztiak erabil ditzaten, bai mikrofonoarekin, bai kontrolak, bai ordenagailuak.

Bilbo Hiri Irratia. Zenbat Garako Elkarteko Irratia da. 2.000 urtean ARGIA aldizkariak sariturik izana zen. Emankizun guztiak euskaraz dira. Irrati hau da libre edo independenteen artean langile profesionalak dituen bakarra 5 esatari eta 3 teknikari profesional dituelarik. Langile hauek emisioaren eguneroko irratisaioak burutzen dituzten arren, Bilbo Hiri Irratiak badu hainbat irratisaio, astean behin baino egiten ez direnak. Pertsona hauek Zenbat Gara elkarteko kide-

⁴⁹ EGIA, Carlos; BAYÓN, Javier. Contrainformación. Alternativas de comunicación escrita en Euskal Herria. Likiniano Elkartea. Bilbao, 1997.

⁵⁰ www.sindominio.net/pititako/euskaraz

⁵¹ www.sindominio.net/irola

ak dira. Honetaz gain, kolaboratzaile sare konplexua dute.⁵²

7. Programazioa

Esan bezala, Irrati Libre bakoitza inguru jakin batean sortu eta bertako kezkei erantzuna ematen saiatzen da. Hau oso argi azaltzen zaigu programazioan. Adibidez, hizkuntzaren erabilera hizkuntza maparen isla zuzena da. Ondarrun edo Hernanin euskarak naturaltasunez izango du nagusitasuna; Bilbon edo Gasteizen, ordea, euskararen presentzia militantea da irrati erabakiaren ondorioa. Hizkuntzari dagokionean, Bilbo Hiri Irratia da instituzionala izan gabe euskara hutsez emititzen duen irrati bakarra. Guztiz erdalduna den Bilbo Handiko eskualde honetan aipatzekoa da Zenbat Gara elkarteak duen erronka.

Programazioari dagokionean, bi atal ezberdin daiteke: grabatutakoa eta zuzenean emititzen dena. Historikoki zuzeneko irratsaioek arrakasta gehien lortu dutenak⁵³ izan badira ere, gero eta argiago azaltzen da atal biak jorratzen ari direla 24 orduko programazio orekatua lortzekotan.

Programazioetan musikak lehendabiziko garrantzia hartzen du Irrati Libreetan ere. Pasa den hamarkadan izandako ikerketa batean Irrati Librearen programazioa aztertu zuen Ramon Zallok eta emaitzak honelakoak dira: emisioaren 45% musika zen, %15 informazio kulturala, %13 kontraintformatiboak, eta beste horrenbeste programa defini gaitzak.⁵⁴ Gaur egun joera hau sendotu egin da, musikak gero eta denbora gehiago betetzen duelarik. Honetarako baliabide batzuk erabiltzen dira: bideo zintak, ordenagailuak, Cd erreproduktore sofistika- tuak, etab.

Zuzenean burutzen diren irratsaioen edukia gizarteak sortutako kezka batean oinarritzen dira. Izan ere, militante ekologistek, talde feministek, homosexual erakundeek, auzoetako elkarteek, preso eta errepresaliatuen kontrako ekimenek, internazionalistek, xenofobiaren kontrako taldeek eta solidarioek sorturiko irratsaioak nagusiak izango dira. Ordutegiari dagokionean 19:00etatik 23:00etara bitartean agertuko zaizkigu. Oro har, ordu bete irauten dute, astean behin egin dute, geroxeago ikusiko dugun lez denetarikoa iraupenak egonik.

⁵² Zenbat Gara kultur elkartearen jardura eta egitasmoen buruzko txostena. 2001eko otsaila.

⁵³ Los meses previos al Referéndum de 1986 acerca de la integración española en la OTAN fueron el primer banco de pruebas relevante en el que el conjunto de radios libres sirvieron para crear debate y animar la campaña anti-OTAN ofreciendo una amplia contrainformación o información alternativa a la oficial (...) se valora que sólo las radios libres pueden cubrir "en caliente" la más rabiosa actualidad, contribuyendo a generar bloques sociales amplios de oposición a las políticas oficiales.

⁵⁴ BUSTAMANTE, Enrique; ZALLO, Ramón (coords.) Las Industrias culturales en España : (grupos multimedia y transnacionales) : prensa, radio, TV ... /; colaboran, José Carrón ... [et al.] Publicación: Akal, D.L. Torrejón de Ardoz, Madrid : 1988

Talde hauek txikiak dira, bizpahiru lagunetakoa eta beste herritar ekimen batean ere parte hartuko dute.

Irrati hauetan saio kontrainformatiboak ezinbestekoak dira eta sarritan euren berezitasunak adierazteko balio dute. Hauek dira irrati hauek osatzen dituzten ordu alternatiboenak. Informazioa eta datuak ezagunak diren arren, tratamenduak, hizkuntzak eta batik bat joera politikoak ezberdintasunak markatzen dituzte. Gai nagusiak hauexek dira: Euskararen inguruko berriak: Aek-Txou (Pititako); gazteon arazoak Alerta Gorriak (Pititako); Euskal presoak Agirika (Pititako); “mass-media” delakoen manipulazioa la vuelta a la tortilla (Pititako); Kontra informazioa, ekologismoa Kolore bizia (Pititako); bazterketa soziala Kualquier Dia (Irola); Elkartasun internazionala Desvelando la realidad (Irola eta Tas-Tas), borroka sozialak Nos Mean y Dicen Que llueve (Irola), presoen senideak Ai, eneak (Tas-Tas), xenofobia eta arrazakeria Ahlan (Tas-Tas), hiritar ekimenean deialdiak Auzolan (Tas-Tas), etab.

Aipatutako irratsaioekin unean uneko **musika** irratsaioak tartekaturik agertuko zaizkigu. Normalean bikote batek egiten ditu irratsaio hauek: tekniko eta esataria. Zuzenean emaniko ordu kopuruak nagusiak ez badira ere, eragin handia dute grabatutako materiala aukeratu eta sortzerakoan. Oso inportanteak dira “giroa” sortzeko eta ezinbestekoak kontzertuak eta kaleko ekintzak burutzerakoan. Musika mailan azken “mobidak” dira nagusiak. Alde honetan zenbait aurreiritzik esaten dute zarata musika baino ez dela emititzen. Hau errealitate partziala baino ez da. Oro har, Euskal Herrian eginiko musikak du nagusitasun osoa. Asko dira halako irratsaioak, batzuk aipatzearren: Gaubasa (Bilbo Hiri Irratia); Bil Bop (Irola) Jazz, Beebop, Tango; El R´n´R no ha muerto!!!! (Irola) Psychobilly, R´n´R, Garage, Power, R´n´R; Modus Operandi (Pititako) RAP; Black Heat (Pititako) Soul, Jazz, Funk; Musikaz Blai (Pititako) sonido maketero; Rock A To Trapo (Pititako) Punk-Rock melódico o macarra. Garaje, Power-Pop; Clan-Destino (Pititako) Hard-Core, Metal, Punk, Pop; Biolenzia Sonora (Pititako) Punk, Heavy, Rock, Thrash, El jazz que no llega al ayuntamiento (Tas-Tas) jazz; El Jazz en Tas-Tas; Kriseilu (Tas-Tas) Musika lasaia; Malditos vecinos (Tas-Tas) musika gogorra; Skaparate (Tas-Tas) Ska musika; Al loro colega (Tas-Tas) musika taldeei eginiko elkarrizketak eta abar luze bat.

Irrati Libreetan ere irratsaio **kulturalak** agertzen zaizkigu. Ez dira ugari, esaterako: Ke Kunda El Zine (Pititako); Olatuak Uhin (Pititako) Berriak, musika, zinea, kultura, zitak; relatos para imaginar (Pititako) Mitologia, espetxeak, beste herriak, bertako sortzaileak, edertasunak; Agenda (Tas-Tas) Bilboko ikuski-zunen agenda, Igo eta jaitsi (Bilbo Hiri Irratia).

Magazinak ere garrantzitsuak dira Irrati Libreetan. Irrati guztiek ahaleginak egiten dituzte lortzeko zeren sarri askotan editorialaren papera betetzen baitute. Formatu hau Bilbo Hiri Irratiak jorratzen du eta egunero bi magazine eskaintzen du: goizean Ibaizabal (11:00etatik-13:00etara) eta arratsaldean Ziutateaz (17:00etatik-20:00etara). Irratsaio hauek anitz kolaboradore dute, besteak beste:

Iñaki Barzena, Laura Mintegi, Anje Duhalde, Xabier Monasterio, Txema Larrea-Jose Angel Iriagarai). Tas-Tas Irrati Libreak ere arratsaldero Zuzenean deritzon magazina egiten saiatzen da 19:30etatik 21:30etara. Irratsaio hau nahiko alda-korra da eguneko taldearen arabera. Irratsaio hauetan deialdiak, komunikatuak, oharak, garaiko elkarriketak eta editoriala agertzen dira.

Zuzenean burutzen diren irratsaio bereziak hauteskundeetan edo gertakizun berezietan ere aipatu behar ditugu. Hauek gai baten inguruan burutzen dira eta ez daukate maiztasunik. Aurreko udal hauteskunde kanpainen Tas-Tas Irrati Libreak 8 irratsaio burutu zuen “Bilbo, nora zoaz” delako izenburuaren azpian. Larunbatetan zuzenean egiten zen. 2 orduko saio honetan Bilboko hautesle guztiak eta hiritar ekimenko partaideak gonbidatuak izan ziren mahainguruak osatzeko. Honelako beste irratsaioak Elkartasun egunean egin dira Erakuste Azokatik.

Bukatzeko tresna informatikoen bidez osaturiko irratsaioak agertuko ditugu, **grabatutakoak**, alegia. Hauen artean martxoaren 21ean Tas-Tas Irrati Libreak burututako xenofobia eta arrazakeriaren kontrakoak aipatu behar ditugu. 2000 eta 2001. urteetan 24 orduko saioak burutu dituzte etorkinek jasaten dituzten bazterkeriak salatzen.

Bilbo Handian entzun abal izango den irratsaioari dagokionez, urte osoan zehar asteazkenero iluntzeko 22:00etan ubineratzen den AHLAN (Ongi etorri) irratsaioko kideak diren Katherine Verbruggen, Paco Diez eta Bernabe Moussayouk koordinatu dute. Obiko irratsaioetan bezala, zenbait elkarteek parte hartu dute, besteak beste, MAKHTAR (Senegal) AZRAF (bereber), Iniciativa Gitana, Kurduen aldeko plataforma, etab.

Martxoak 21, 00:00etan Ablan-eko partaideek irratsaioaren aurkezpenari ekingo diote zuzenean.

00:15etan zazpi ordu eta laurdeneko irratsaio grabatua hasiko da.

07:30etan Irratsaio grabatua hasiko da berriro.

15:00etan Irratsaio grabatuaren azken ubineratzea.

22:00etan obiko Ablan irratsaioa entzungo da zuzenean

23:00etan Ablan irratsaio berezia burutuko dute zuzenean.⁵⁵

8. Garapen teknologikoa

Teknologia aldetik, Irrati Libreek, batik bat irrati komertzialetatik urrun dauden arren, bide hori jorratzen dute etorkizunari begira ezker-eskuinalderako komunikazioaren oinarria izan baitaiteke. Arantza Gutierrezek ondo azaltzen

⁵⁵ EGUNKARIA 2001-3-20

ditu teknologia berriek ekar ditzaketen abaintalak. «Irrati digitala iraultza handia ekartzen ari da» delako artikuluan etorkizun teknologikoa atzematen du:

*Irrati komertzialetan aldaketak ekarri ditu, batez ere, antolatzeke orduan. Baina irrati libreek ere aukera handiagoak izango dituzte, batez ere Interneten bitartez. Adibidez, orain irrati librean arteko informazio trukaketa Internet bitartez egin abal da, nabiz eta oraindik irrati libre askok ez duten horretarako baliabiderik. Halaber, irrati libreek ordenagailu batekin frekuentzia egun osoz okupatu abal dute, nabiz eta bertan inor ez egon.*⁵⁶

24 orduko emisioa erronka nagusia izan da Irrati Libreentzat duela gutxira arte. Hain zuzen ere, 1994ko udazkenean Tas-Tas Irrati Libreak lortu zuen bideo zintetan grabatutako ehun bat orduz⁵⁷. Azken 6 urte hauetako aldaketa oso nabaria izan da eta ez dauka zerikusirik 1990an Pedro Bareak aipatutako baliabide eskasekin⁵⁸. Posta elektronikoak eta sakelako telefonoak informazioa elkar trukatzeko ugari erabiltzeaz gain, MP3 soinu programak, ordenagailuaren bidezko emisioak eta Internet edo Cd soporte gero eta erabilera zabalagoa lortzen ari dira. Teknologia berriek orain arteko komunikazio hesiak, bai emisio potentziak dakartzanak, bai irrati arteko komunikazio zailtasunak, bai pertsona irrati arteko komunikazio ezak, apurtu ditzakete.

Hala Bedi, Tas-Tas, Pitiako, Irola Irratiek eta Irratia.com Internet-en bidez entzun daitezke. Irrati hauek web orria dute non grabatutako irratsaio batzuk edo musika grabazioak edo zuzenean eginiko irratsaioak entzun daitezkeen. Honen adibidea izan daiteke 2001eko martxoak 21, Tas-Tas Irrati Librearen web orrian link bat zegoen non Johannesburgon egiten ari zen Xenofobia eta Arrazakeriaren kontrako Nazioarteko Irratsaioa entzun zitekeen⁵⁹. Horretarako MP3 programa instalatuta egon beharra dago eta ordenagailuz emititzeko gai izan behar. Alor honetan, oraindik lehenengo frogak egiten ari dira eta emaitzak, kalitate aldetik, ez dira borobilak baina Irrati komertzial edo instituzionalen teknologia ahalmenarekin konparatzen baditugu, Irrati Libreak mundu honetako hastapenetan daude.

Teknologia mailan Irrati Librean arteko ezberdintasunak ere oso nabariak dira. Irrati guztiak teknologiak ekar ditzakeen abantailez jabetzen dira baina oztopo bi aurkitzen dute: prestakuntza eta inbertsioa. Alde honetan, teknologiak Irrati Librean alde jokatzeko du ordenagailu programak gero eta errazagoak direlako eta aparailuak gero eta merkeagoak direlako. Hona hemen, 2000ko

⁵⁶ Arantza GUTIERREZ | EHU eta UEUko irakaslea «Irrati digitala iraultza handia ekartzen ari da» <http://laslunas.tripod.com/link/radio.htm>

⁵⁷ EGIN, 1994ko otsailak 25, ostirala; Postas Tas_tas Irrati Librearen bazkideen boletina. 1994koa.

⁵⁸ BAREA, Pedro, La radio en Euskadi. Los medios de comunicación en Euskadi. Cuadernos de extensión universitaria. Bilbao, 1990.

⁵⁹ EGUNKARIA 2001-3-20

udan Irulegiko topaketaren gogoeta bat.

Aldi honetan, teknologia berriei buruzko gogoeta egin dute. Caroline Phillips-ekin ikusi dute zer ekar dezakeen internet sarean sartzeak eta serbidore baten sortzeak. Oraino ez badute hautu hori egina ere, Akitaniako federazioak duen horrelako xede bati buruz gogoetan hasiak dira ikusteko irratilibre boriek zer leku izan dezaketen. Irratilibreak informatika aldetik tresneriaren ukaten ari dira eta horretaz baliatuko dira aurrera egiteko. Frantsesezko emankizunen aldetik, Irulegiko Irratiak bere gain hartu du zentralizatzeko lanaren eramatea eta informatikaren bidez, Cd-an grabatzea eta beste irratiei banatzea⁶⁰.

Teknologia berriek Irrati Librean jarduera aldatzen dute egunez egun. Lan taldeak gero eta urriagoak dira, euren ahalmen teknologikoa, ordea, handituz doalarik. Adibidez, Bilboko TAS-TAS Irrati Librean berak sortutako programa informatikoa erabiltzen du zuzeneko programazioa ez dagoenean irratsaio digitalizatu eta programatuak ager daitezten:

Ordu laurdenero Tas-Tas Irrati Librean sortutako edo eskuratutako materialak zabaltzen ditu mikro-espazio eran. Mikro-espazio hauek 10 segundotik minutu batzuen arteko iraupena izan dezakete. Bertan herri ekimenek, erakundeek, alderdi politikoek, arazo sozio-politikoak dituzten pertsonak, etab. euren salaketak, aldarrikapenak, deialdiak, etab. plazaratzen dituzte. Ordu laurden bakoitzak badu helburu orokor bat. Ordu betean gogoetak, iritziak, etab, eta laurdenetan aldarrikapenak, eta erdietan deialdiak, eta laurden gutxiagotan agertuko dira irratia eraren beraren mezuak.⁶¹

9. Esperientzia berriak

Garapen propio honetan Irrati libre batzuek beste markoak bilatzen dituzte. Orain, irratien arteko sareak sortzen ari dira, libreak diren edo ez diren eztabaidari muzin eginez. Honela, Euskarazko Irratiak, Irratilibre ziberespazioa, Akitaniako eta Euskal Herriko Irratien arteko sarea, AMARC. etab.

Irrati Librean artean Euskarazko Irratia osatu da irratietan erabil daitekeen euskarazko materiala sortu eta trukatzeko asmoz. Honetaz gain, kontzertuak antolatzen dituzte euskara eta Irrati Librean bultzatzeko⁶².

Euskara Kontseiluaren eraginez Euskal Herriko hainbat irratilibre komertzial, instituzional eta libreak euskararen erabilerako plangintza osatzea adostu zuten. Ez da behar beste denbora pasatu elkarte honen jarduera aztertzeko. Hona hemen helburuak eta bilera hauetara deituak izandakoak. “*Bai euskarari Akordioa*”

⁶⁰ EGUNKARIA-1999-07-04

⁶¹ EGUNKARIA 2000-XII-29

⁶² EGUNKARIA-1999-07-04

sinatu duten gizarte eragileen ekarpen eta iradokizunak aztertu ondoren eratu da euskarak sektorean lortu beharreko helburu estrategikoen behin betiko txostena. Bilera horietara gonbidatuak izan ziren⁶³:

Gorka Arbulu Jn., Hala Bedi Irratia
 Eugenio Arraiza Jn., Euskalerrria Irratia
 Txema Auzmendi Jn., Donostia eta Loiolako Herri Irratia
 Juan Bravo Jn., Radio Gorbea/Radio Nervión
 Ramón Bustamante Jn., Bilboko Herri Irratia
 Juan Carlos García Jn., Hala Bedi Irratia
 Iñigo Olondo Jn., Getxo Irratia
 Javier Onaindia Jn., Bizkaia Irratia
 Jose Luis Bengoa Jn., SER-Radio Bilbao
 Mª Carmen Elorza And., Segura Irratia
 Fermín Etxegoien Jn., Bilbo Hiri Irratia
 Felix Hereña Jn., Onda Cero
 Tito Irazusta Jn., COPE Gipuzkoa
 Juantxu Martínez Jn., Radio Rioja Alavesa
 Serafín Ramírez Jn., Radio Nacional de España
 Jose Antonio Uriarte Jn., Onda Vasca-Busturia aldekoa

Euskal Herriko eta Frantziako Estatuko hamabost irratik parte hartu dute Frantzia eta Euskal Herriko Irrati Librean arteko elkar lana sendotzeko. Topaketa hauetan Irrati Libre berriak aurkeztu ziren hala nola Esan erran, Beleixi eta Bretaniako Kerne irratiak. Topaketa horiek irratien arteko sare bat sortzea eragin zuten⁶⁴.

Irratilibre ziberespazioak txat irekia du Irrati Librean gaineko iritziak eta materialak elkar trukatzeko. Gainontzeko txatetan bezala oinarritzko araudiak agertzen dituzte Eup! Irratiko kideek eta ideia-aren egileek:

Arau minimo eta zabal batzu jartzearen, (A) Mezuen trukaketa euskeraz izango da (batuaz edo bestelakoez). (B) Ez da partaide anonimorik onartuko: basierako aurkezpentxo bat eskatzen jatzu (nabikoa da izena, nongoa zaran, zergaitik apuntatzen zaran... azaltzea). (D) Irrati libreekin lotura edo interesa daukan edozein pertsona parte hartu leike. (E) Irrati librea = helburu komertziala ez daukana, erakunde publikorik gainean ez daukana. Hau kontaktu gune publiko bat da. Seguridadez, ez da komeni informazio konfidentzialik gurutzatzea (horretarako ba dagoz bide seguruagoak...;-)⁶⁵.

1994tik Tas-Tas Irrati Librea **AMARC** (Asociación Mundial de Radios Comu-

⁶³ baieuskarariakordia.org/fase2/2irraeus.htm

⁶⁴ EGUNKARIA-1999-07-04 Irrati librean arteko lanaren sakontzeko xedea Euskal Herriko eta Frantziako Estatuko hamabost irratik hartu dute parte topaketetan

nitarias) delako erakundean federatuta dago. *La radio comunitaria es definida a partir de tres aspectos que la caracterizan: se trata de una actividad con fines no lucrativos, la comunidad tiene el control sobre la propiedad y está caracterizada por la participación de la comunidad.*⁶⁶ Esaterako, AMARC-ek 1998ko abuztuan Milango Deklarazioa adostu zuen, “Komunikazio eta giza-eskubideei” zegokiena non bertan federatutako irratiek ez dutela gorrotoa eta zapalkuntza bultzatuko berresten duten.⁶⁷

AMARC Gobernuz kanpoko Erakundea da Irrati Komunitarioen ekimenari zerbitzatzeko. Federazio honetan 106 herritako 3000 irratik parte hartzen dute. Euskal Herriko Irrati Libreetan eragin handia ez duen arren, TAS-TAS-ek baino ez du parte hartzen, bertan sortutako sareek bai prestakuntza, bai material digitalizatuak, bai sateliteren bidezko irratsaioen emisioak baliatzen dituzte. 2000 eta 2001eko martxoaren 21ean xenofobiaren kontrako nazioarteko irratsaioa buru zen.⁶⁸

10. Ondorioak

Inguruko aberriei so egiten badiegu Hiritar Mugimenduak garrantzi eta errespetu handia lortu du. Iparraldeko eta Hegoaldeko Irrati Libreen egoera txit ezberdina da. Adibide xume bar jartzearen, Iparraldeko Irrati Libreek badakite zein den euren entzuleria administrazioak informazio hori ematen dietelako; Hegoaldean, ordea, CIES enpresa pribatua da eta Irrati Libreek ez daukate datu-rik lortzerik. Laburdiko Gure Irratia telebista bat eraikitzen dago, Hegoaldean, ordea, irratiek ez dute emititzen emisorea edo ordenagailua konpontzeko adina diru ezin lortu dezaketelako.

Euskal Herriko Irrati Libreek badute beste hainbat eta hainbat Herritar Eki-
menek duten arazo berbera: erakundeek ez dute planifikazio orokorrik plante-
atzen eta sarri askotan planteamenduari uneko interes politikoak nagusitzen
zaizkio. ” ...desde entonces⁶⁹ y hasta la fecha animación y gestión cultural
viven en un desencuentro permanente, y las ASC tienen serias dificultades
para encontrar un espacio claro dentro de las políticas culturales”⁷⁰. Erakun-
deekiko harremani dagokienean, antzeko azterketa burutzen dute Hirugarren

⁶⁵ <http://egroups.com/group/irratilibre>

⁶⁶ “What is Community Radio”. AMARC Africa y Panos Africa Austral. 1998 Séptima Asamblea Mundial de Radios Comunitarias

⁶⁷ Milán, 23-29 Agosto 1998. La declaración de Milán referente a “la Comunicación y a los derechos humanos” “Declarando que el derecho a la libertad de expresión no se puede utilizar para promover el odio y la opresión basándose en criterios de raza, sexo, religión, etnia, preferencia sexual, clase, capacidad física y otro tipo de diferencias”

⁶⁸ Postas Tas-Tas Irrati Librearen bazkideen boletina. 2000koa. Begira ezaiozu programazioari dagokion 7. atalari.

⁶⁹ Egilearen oharra: Lopez de Aguiletak erreferentzia egiten dio laurogeigarren hamarkadaren bukaeran hasten den udal gestiogintza berriari buruz.

Munduan. Hona hemen Marcos Subkomandanteak bere Hiritar Mugimenduen gainean duen iritzia: *“Somos una organización perfectamente ineficaz... Somos torpes, balbuces y con buena voluntad. Del otro lado están los que manejan bien esos códigos”*⁷¹. Dena den, Irrati Libreak beste oztopo bat gainditu behar dute oraindik: legalizazioa.

Euskal Herriko Irrati Libreak aurrera joan daitezten legalizazioa den aldarrikapen zaharrari beste erronka batzuk gehi dakizkioke. Alde batetik, Irrati Libreak erakunde publikoekiko sintonia lortu behar dute. Horretarako irratiek hizkuntza, portaerak, agerpenak eta formak egokitu behar dituzte⁷²; bestaldetik, erakundeek plangintza orokorrak egin beharko lituzkete bai Jaurlaritzan, bai Aldundi, bai udaletxe, bai auzo etxe mailan. Finean, bioi antzeko gauza interesatzen zaie: hiritarren garapena.

Bukatzeko teknologia berrien erronka aipatu behar dut. 2000. urtean bi mintegi⁷³ egin dute Euskal Herriko Irrati Libreak eta biotan teknologia berriak agertu dira nagusi. Internet-ek beste elkar lan egiteko modua eman diezaieke Irrati Librei. Orain arte, euren artean sekulan ez lortutako harremanak-komunikazioak lor daitezke. Adibidez, MP3 programaren bidez, soinu artxiboa eskegitzen da Bilbon eta momentuan emititu daiteke Iruñean, inolako lanik egin gabe. Oraindik zintaz, faxez edo E-mail-ek bidaltzen dira berriak, deialdiak, etab.

BIBLIOGRAFIA

- ARETXABALETA, Izaskun; Rafa Garbizu, la confesión pública sobre la experiencia de la “vejez”: dirige un programa para la tercera edad en la radio Iluna Irratia de Santuxu. Bilbao, 1988.
- BAREA, Pedro, La radio en Euskadi. Los medios de comunicación en Euzkadi. Cuadernos de extensión universitaria. Bilbao, 1990.
- BOUISSA, Alfredo; CURUCHET, EDUARDO Y ORCAJO, Oscar. “Las otras radios” .Editorial Nordan-Comunidad, Uruguay 1998.
- BUSTAMANTE, Enrique; ZALLO, Ramón (coords.) Las Industrias culturales en España : (grupos multimedia y transnacionales) : prensa, radio, TV ... /; colaboran, José Carrón ... [et al.] Publicación: Akal, D.L. Torrejón de Ardoz, Madrid : 1988

⁷⁰ LOPEZ DE AGUILETA, Iñaki. Cultura y ciudad. Manual de política cultural municipal. TREA. Gijón, 2000. 227 orr.

⁷¹ Gabriel García Markezek Marcos Subkomandanteari eginiko elkarrizketa. EL PAIS 2001eko martxoak 25.

⁷² Lopez de Aguiletak aipatzen du Hiritar Ekimen Mugimenduaren gainean orokorrean: LOPEZ DE AGUILETA, Iñaki. Cultura y ciudad. Manual de política cultural municipal. TREA. Gijón, 2000..

⁷³ Irulegiko Mintegia (2000-7-2) eta Gasteizko Jardunldiak (2000-11-19).

- CHOMSKY, Noam, Ilusiones necesarias. Control del pensamiento en las Sociedades Democráticas. Libertarias/Proahhufi. Madrid, 1992.
- Idem. La quinta Libertad. La política internacional y de seguridad de Estados Unidos. UCA editores. El Salvador, 1987.
- DÍAZ NOCI, Javier. Komunikabideen ereduak. Universidad del País Vasco, Servicio Editorial- Euskal Herriko Unibertsitatea. Bilbao, 1999
- EGIA, Carlos; BAYÓN, Javier. Contrainformación. Alternativas de comunicación escrita en Euskal Herria. Likiniano Elkartea. Bilbao, 1997.
- FONTCUBERTA, Mar. Alternativas en Comunicación. Mitre. Barcelona, 1983.
- IBARRA, Pedro; Movimientos Sociales: Anuario 1999. Donostia, 2000.
- LOPEZ DE AGUILETA, Iñaki. Cultura y ciudad. Manual de política cultural municipal. TREA. Gijón, 2000.
- VELLEQUÍA, Susana. El vídeo en la educación no formal en América Latina. Agencia Española de Cooperación Internacional. Ediciones ciccus. España, 1995
- ZALLO, Ramón. El mercado de la cultura. Estructura económica y política de la Comunicación. Gakoa. Donostia, 1992.

ALDIZKARI eta EGUNKARIAK

- Aldizkari digitala. Revista LATINA de Comunicación Social. La Laguna (Tenerife) - mayo de 1998 - número 5.
- MARTÍNEZ, Miguel. Islas de autogestión en un mar de contradicciones. Cuatro movimientos sociales alternativos en el estado español (1978-1998) <http://www.hartza.com/cabuenes.htm>.
- Aldizkari digitala. El Hilo de Ariadna. Artículos de Fondo. Dirección General de Desarrollo Académico. Subdirección de Extensión Universidad Autónoma de Yucatán.
- Aldizkari digitala las lunas GUTIERREZ, Arantza. «Irrati digitala iraultza handia ekartzen ari da» EHU eta UEUko irakaslea laslunas.tripod.com/link/radio.htm

Egin
Egunkaria
Ekintza Zuzena
El País
Gara
Correo
Resiste

WEB ORRIAK

<http://www.sindominio.net/pititako/euskaraz.html>

<http://www.sindominio.net/irola.html>.

<http://www.sindominio.net/zintzilik/acerca.html>

Irratia.com

<http://www.tas-tas.org>

[http:// halabedi.org](http://halabedi.org)

[http:// amarc.com](http://amarc.com)

<http://egroups.com/group/irratilibre>

baieuskarariakordia.org/fase2/2irraeus.htm